

Mistro. Anti-vestlige følelser og konspirationsteorier får lige nu frit løb i Tyrkiet, hvor der er udbredt skuffelse over Europas og USAs reaktion på kupforsøget i sidste måned.

Den amerikanske vicepræsident Joe Biden forsøgte i denne uge at gyde olie på vandene i Ankara.

Sèvres-syndromet

AF NANNA MUUS STEFFENSEN

ISTANBUL – »En tyrker har ikke andre venner end den anden tyrker,« siger Hanefi Yücel, der sidder ved et lavt bord og drikker te og ryger cigaretter på gaden i Findikzade-kvarteret. Der bliver nikket rundt om bordet; med det tyrkiske ordsprog har den 54-årige tekstilarbejder sagt, hvad der er at sige om følelserne for Europa og USA efter kupforsøget mod Tyrkiets regering i juli. Her i kvarteret, som er befolket med middelklasse-arbejdere, studerende og en del syriske flygtninge, er svaret det samme fra guldhandleren, barejeren, butiksejeren og telefonsælgeren: Vesten var der ikke for Tyrkiet, da det gjaldt, og USA har sikkert haft en finger med i kupplanerne.

»Vi har stået over for en kæmpe trussel, hvor det her land kunne være blevet forvandlet til Syrien. Så det mindste, de kunne have gjort, var at stå sammen med os under og efter kupforsøget. På trods af, at vi skød et russisk kampfly ned sidste år, var præsident Putin alligevel den første, der ringede [til Erdoğan] efter kupforsøget. Hvad gjorde Europa?« siger 50-årige Doğan Çakmak, som sidder med ved bordet.

De europæiske statsledere har endnu ikke besøgt Tyrkiet siden kupforsøget; det har vakt utilfredshed, også blandt tyrkere, der ikke kunne finde på at stemme på det regerende AKP.

»Den altoverskyggende følelse er desillusion over mangelen på støtte og empati. Både regeringen og den brede tyrkiske befolkning forventede mere fra deres partnere i Vesten,« siger Sinan Ülgen, der har en fortid som diplomat i EU og nu står i spidsen for den uafhængige tænketank EDAM i Istanbul. Han er desuden tilknyttet tænketanken Carnegie Europe i Bruxelles.

Utilfredsheden med Vestens reaktion er blevet hjulpet godt på vej af regeringspolitikere, der ikke giver meget for udlandets kritik af kupforsøgets efterspil, hvor mange tusinde ansatte ved skoler, universiteter, politi og retsvæsen er blevet anholdt, fyret eller suspenderet. I det religiøst-konservative regeringsparti AKP mener man, at europæiske politikere har været alt for tilbageholdende med solidariteten. Og Sinan Ülgen er enig i, at der er noget om snakken.

»Vesten mislykkedes med at finde den rigtige tone og de rigtige instrumenter til at vise sin støtte til det tyrkiske demokrati i kølvandet på kupforsøget,« siger han.

Demokratiets endeligt?

Mindst 240 personer blev dræbt og 2.200 såret natten mellem den 15. og 16. juli, da en mindre gruppe i militæret forsøgte at gennemføre et statskup. Mange af de dræbte blev skudt af kupsoldaterne eller kørt over af kampvogne. På film fra overvågningskameraer kan man se kampvogne kvase biler og bilister som holder i kø. Parlamentsbygningen i Ankara blev bombet og efterretningstjenesten MIT's hovedkvarter beskudt fra helikoptere.

Selvom EU erklærede sin støtte til Tyrkiets demokratiske regering dagen efter kupforsøget, kom udmeldingerne fra de enkelte lande for tøvende og blandet op med øredøvende kritik, mener mange tyrkere.

»Det er én ting at være bekymret over krænkelse af menneskerettigheder i Tyrkiet som et tegn på solidaritet – noget jeg personligt ville sætte pris på – og det er noget andet at tøve med at fordømme et kup hos en NATO-allieret, som om man er ked af, at det mislykkedes at vælte den valgte regering,« skrev journalist og kommentator Murat Yetkin i avisen Hürriyet Daily News den 11. august under overskriften »Hvorfor skubbe Tyrkiet væk fra USA og EU?«

Ikke alle iagttagere er dog enige i kritikken. Cengiz Aktar, seniorforsker ved Istanbul Policy Center, har forståelse for, at en del europæiske ledere holdt igen med deres støtte til AKP-regeringen:

»De ved udmærket, at Tyrkiets valg ikke stod mellem et diktatur og et demokrati, men at det var mellem to diktaturer,« siger Aktar, der tidligere har arbejdet i såvel EU- som FN-systemet. Han er kendt for at være kritisk over for regeringen, som han på det seneste er begyndt at betegne som et »regime«.

»De, der bebrejder Vesten, forventer, at Vesten skal give sin støtte til regimet, ikke til det tyrkiske demokrati. Tyrkiets demokrati eksisterer ikke længere,« siger Cengiz Aktar. »Demokrati for regimet betyder, at de, som har vundet valget, har ret til at gøre, hvad de vil, og anvende magten i deres vælgeres navn.«

Mindst 23.425 personer er blevet anholdt efter kupforsøget, og omkring 80.000 personer er blevet fyret eller suspenderet som led i regeringens bestræbelse på at fjerne tilhængere af Fethullah Gülen – den religiøse leder, der anklages for at stå bag kupplanerne – fra statsapparatet. Amnesty International udsendte efter kupforsøget en rapport om tortur og mishandling af nogle af de anholdte soldater. Det er denne type hårdhændet fremfærd, der – sammen med overvejelser om en mulig genindførelse af dødsstraffen – har affødt kritik fra EU.

Men Nejla Buldu, som går og vasker gulv i sin lille tøjboutik, forstår ikke de udenlandske beklæmninger: »Rigtig mange mennesker blev dræbt, så regeringen gør det rigtige, synes jeg. Jeg tror ikke, at der kommer til at ske fejl; hvis folk bliver anholdt, så må det være, fordi de har forbindelse til FETÖ,« siger hun og bruger den forkortelse, de tyrkiske myndigheder anvender om Gülen-bevægelsen, der omtales som en terrororganisation.

Konspirationsteoriernes tid

Fethullah Gülen, bevægelsens leder, emigrerede i 1999 til USA og bor i dag i Pennsylvania. Washington har endnu ikke behandlet den anmodning om hans udlevering, som den tyrkiske regering formelt sendte i denne uge. Men kupforsøget har givet næring til anti-amerikanske konspirationsteorier, som i forvejen trivedes i det tyrkiske samfund.

»USA og Israel har et stort projekt for Mellemøsten, hvor de vil skaffe sig alle ressourcerne, og det her kup var en brik i det spil. Fethullah Gülen er en del af det spil. De tror, at det er en trussel for dem, hvis Tyrkiet bliver stærkere i Mellemøsten,« siger Halil İrfan Has, som driver en smykkehandel i Istanbul.

De aktuelle anti-vestlige forestillinger indskrives i en længere tradition, påpeger Sinan Ülgen fra tænketanken EDAM: »Der er en generel mistanke imod omverdenen, som er meget stærk i Tyrkiet,« siger han.

Siden Osmannerrigets fald har tyrkiske børn lært i skolen, at omverdenen er ude på at splitte landet. Sèvres-syndromet, kalder Sinan Ülgen det, efter Sèvres-traktaten fra 1920, som markerede begyndelsen på Osmannerrigets endeligt. Fortællingen

om hvordan russere, englændere, franskmænd, armeniere og grækere hev og sled i det hensygnende rige lever videre i dag.

Efter kupforsøget har præsident Erdoğan gjort sit for at styrke skepsissen over for Vesten. »De, vi anså for at være vores venner, tager parti for kupmagere og terrorister,« sagde han i en tale tidligere på måneden.

Skuffelsen hos mange er reel nok, men regeringen har afgjort forsøgt at udnytte situationen politisk, siger Sinan Ülgen: »Det er helt klart fordelagtigt som en indledende strategi, for når man ser omverdenen og selv sine egne partnere som mistænkelige, så har det tendens til at styrke opbakningen til landets leder.«

Forholdet mellem USA og Tyrkiet var allerede anspændt forud for kupforsøget, navnlig på grund af landenes forskellige syn på Syrien-konflikten. Tyrkiet opfatter de syrisk-kurdiske styrker, som Vesten samarbejder med i Syrien, som en gren af det militante kurdiske arbejderparti PKK.

I den seneste uge har Tyrkiet også rettet angreb mod de syrisk-kurdiske tropper nær den syriske by Manbij, som Islamisk Stat for nylig mistede kontrollen med. Det er sket samtidig med, at tyrkisk militær og tyrkisk-støttede militser har indledt en større operation i Syrien mod Islamisk Stat; organisationen stod ifølge myndighederne bag sidste weekends

terrorangreb i den tyrkiske by Gaziantep, tæt ved den syriske grænse. Mere end 50 mennesker, mange af dem børn, mistede livet ved angrebet.

Udenrigsminister Mevlut Cavusoglu har lovet, at grænseområdet vil blive »fuldstændig renset« for Islamisk Stat (onsdag aften erklærede syriske oprørere, der blev støttet massivt af tyrkisk militær og amerikanske fly, at de havde indtaget byen Jarablus nær den tyrkiske grænse, som hidtil har været under IS' kontrol, *red.*). Men i samme ombæring forsøger Ankara at sikre, at de tidligere IS-kontrollerede områder ikke bliver overtaget af syrisk-kurdiske YPG og PYD, som allerede sidder på en stor del af det nordlige Syrien. Tyrkiet vil undgå, at de syriske kurdere får mulighed for at oprette et sammenhængende, kurdisk selvstyre, som vil give forøget styrke og en platform til PKK.

Intet brud forude

USAs vicepræsident Joe Biden forsøgte i denne uge at gyde olie på vandene under et besøg i Ankara. Her sagde han blandt andet, at de syrisk-kurdiske styrker skal trække sig tilbage til en position øst for Eufrat-floden (Manbij, som i sidste uge blev indtaget af kurdiske og arabiske styrker, ligger vest for floden, *red.*), og at USA ikke vil støtte etableringen af en kurdisk

enklave ved den tyrkiske grænse. Biden understregede ligeledes den amerikanske regerings forfærdelse over kupforsøget i juli og afviste skarpt ideen om amerikansk forudviden om kupplanerne. Angående det penible spørgsmål om en udlevering af Gülen, gjorde han det klart, at kun en domstol, ikke den amerikanske præsident, kan træffe en sådan beslutning: »Vi har ingen, ingen, ingen, ingen interesse overhovedet i at beskytte nogen, som har skadet en allieret, men vi bliver nødt til at leve op til de almindelige juridiske standarder i vores lovgivning,« sagde han.

Striden mellem Tyrkiet og landets vestlige partnere har ført til spekulationer om, hvorvidt NATO-medlemmet Tyrkiet på sigt vil søge andre allierede. Præsident Erdoğan's besøg hos Vladimir Putin i Rusland tidligere på måneden gav næring til de teorier.

I praksis er der dog for meget på spil til, at vi vil se et reelt brud mellem Tyrkiet og Vesten, mener Sinan Ülgen fra EDAM: »Der kommer et tidspunkt, hvor den her anti-vestlige retorik stopper med at være gavnlige for den tyrkiske regering, for når alt kommer til alt, er Tyrkiet en del af fællesskabet af vestlige nationer. Tyrkiet er dybt involveret politisk, sikkerhedspolitisk og økonomisk i de vestlige institutioner, og det kommer kun Tyrkiet til gode, hvis landets forhold til Vesten er solidt.«

FOR 3 ÅR SIDEN SAGDE VI NUL PUTTE TIL BURÆG

... VI ER GLADE FOR, AT VORES KOLLEGER I BRANCHEN NU GØR DET SAMME

Hos Kvickly og Coop har vi dog også igangsat en masse andre gode tiltag til glæde for miljøet og kundernes sundhed.

Dem vil vi gerne dele. Vi har nemlig ikke noget imod, at vores kolleger efterligner os. Og jo før, jo bedre.

INGEN SOLCREME MED MISTÆNKELIGE UV-FILTRE
Vi forbød alle stoffer, som er under mistanke for at være hormonforstyrrende, i vores egne varemærker for længe siden. I dag gælder forbuddet alle solcremer på hylderne.

KOSMETIK OG LEGETØJ UDEN PARABENER, TRICLOSAN OG FTALATER
Dem forbød vi allerede for mange år siden, fordi stofferne mistænkes for at være hormonforstyrrende. Vi synes, at mistanken skal komme både små og store kunder til gode.

FØDEVAREEMBALLAGE UDEN FLUOREREDE STOFFER
Alt bagepapir, madpapir og muffinsforme fra Coops eget mærke er fri for farlige fluorstoffer.

KONSERVES UDEN BISPHENOL A OG ANDRE BISPHENOLER
Alle vores Änglamark konserverdåser er uden hormonforstyrrende bisphenoler. Det gælder i øvrigt også vores kasseboner og drikkeflasker.

FRIENDS BØRNETØJ UDEN FLUOREREDE STOFFER
Vi overfladebehandler alt overtøj fra Friends uden fluorstoffer. De er lovlige – men miljøskadelige og under mistanke for at være hormonforstyrrende. Det er ikke for børn!

UGENTLIG LABORATORIEKONTROL AF FRUGT OG GRØNT HOS COOP
Vi tjekker både dansk og udenlandsk frugt og grønt i laboratoriet. Det har vi i øvrigt altid gjort. Hvordan skulle vi ellers have tjek på fødevarer sikkerheden?

For meget af det gode? Næh, det synes vi ikke. Faktisk har vi mange flere initiativer, der gør hverdagen og verden lidt bedre. Du kan se dem alle sammen på kvickly.dk/ansvarlighed

Kvickly